

A kötet eleji, szokásos dedikáció pedig François Xavier Bon-nak, a montpellier-i akadémia elnökének szól.

A társaság meglehetősen 'vegyes'. Mégis, hogyan kerültek ezek az emberek egy kötetbe? A többség láthatóan tudós: professzor, akadémikus, könyvtáros. Akiről ez nem egyértelmű, annak tudományos érdeklődése némi utánjárással kideríthető. Tenison érsek saját költségén küldött természettudományi gyűjtőexpedíciót Amerikába.⁴ Valkenier követ Woodward híres londoni ásvány- és ősmaradványgyűjteményének egyik legszorgosabb gyarapítója volt.⁵ Sherard konzul (az ajánlás szerint 'a botanika fejedelme') maga is szorgos gyűjtő és cserepartner.⁶ Hiemer tanácsosnak ősmaradványgyűjteménye volt, és maga is publikált. Köleséri kormányiszéki titkár *Auraria Romano-Dacica* (1719) című könyve az erdélyi aranybányászatot tárgyalja. Gyűjteményéből Nummulites-t (Szent László pénze) küldött Scheuchzernak.⁷ Escher és Hirzel ducentumvirokról és Emmett lovagról nem tudtam közelebbit kideríteni. Emmet kivételével Scheuchzernak a többiekkel való levelezése fennmaradt.⁸

Scheuchzer tehát tudóstársainak dedikálta *Herbarium Diluvianum* c. művét. Köleséri Sámuel kormányiszéki titkár, a scheuchzeri 'tudós társaság' levelezője, a soknemzetiségű európai természettudományos körök megbecsült és elismert tagja volt.

KÁZMÉR MIKLÓS

Czvittinger Dávid levele 1735-ből. A szakirodalom Czvittinger Dávidot mint a *Specimen Hungariae Literatae* szerzőjét tartja számon. Életéről keveset tudunk. A legrészletesebb életrajz, s minden későbbi biográfia forrása, Szinnyei József munkája,¹ melynek adatai többnyire a selmecebányai városi jegyzőkönyvből valók.² Azonban ez az életrajz sem teljes, Czvittinger fiatalkoráról, külföldi tartózkodásáról viszonylag részletesen ír, a hazaérkezését követő időszakról azonban szinte semmit.³

Czvittingerről szóló későbbi tanulmányokban csak lexikonjáról olvashatunk, életével kapcsolatban új adatot, kutatási eredményt nemigen találunk. Az írói lexikon elkészítésének körülményeit Tarnai Andor tárta fel, ő közölt néhány új életrajzi adatot, például kik hatottak rá, kikkel találkozott, kikkel levelezett és tartott fenn személyes kapcsolatot Czvittinger, valamint milyen

⁴ LEVINE, Joseph M.: *Dr. Woodward's Shield: History, Science, and Satire in Augustan England*. Ithaca, 1991. 99.

⁵ PRICE, D.: *John Woodward and a surviving British geological collection from the early eighteenth century*. = *Journal of the History of Collections* 1989. 79–95. Valkenier több mint kétszáz ásványt és ősmaradványt küldött Woodwardnak Svájcba.

⁶ TOROSIAN, Carolyn D.: *Sherard, William (1659–1728)*. In: *Dictionary of Scientific Biography*. Szerk.: GILLISPIE, C. C. New York, 1975. 12. 394–395.

⁷ VÖRÖS Imre: *Iff. Köleséri Sámuel levele Scheuchzer zürichi professzorhoz*. = *ItK* 1983. 527–529.

⁸ STEIGER, Rud.: *Verzeichnis der wissenschaftlichen Nachlass von Johann Jakob Scheuchzer (1672–1733)*. = *Beiblatt zur Vierteljahrsschrift der Naturforschenden Gesellschaft in Zürich*. 1933. 21, 1–75. Köleséri levelezését lásd: Jakó Zsigmond: *Köleséri Sámuel tudományos irodalmi levelezése*. (megjelenés alatt).

¹ SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái*. Bp. 1983. II. 556.

² A városi jegyzőkönyv adataiból tudható, hogy Czvittinger 1706-ban adósságot hagyott hátra Tübingában. Az altdorfi egyetem közlése alapján – amelyet a városi jegyzőkönyvben szintén rögzítettek – tudható, hogy 1713-ban szökött meg az adósok börtönéből.

³ Szinnyei megemlíti egy kérvényt, amelyet Czvittinger saját kezével írt 1730. június 4-én, s amely levél szintén a városi levéltárban található.

értelmiségi körök támogatták a *Specimen* szerkesztése, létrehozása során; vizsgálódása azonban főként a külföldi tartózkodás idejére irányul.⁴

Czvittinger Dávid a *Specimen* megírását követően – a szakirodalom mai állása szerint – historia litterariával tovább nem foglalkozott, visszavonult Selmecbányára, s ott töltötte élete hátralévő részét. Ezt támasztja alá a Szinnyei által említett levél 1730-ból.⁵ Ezt a feltételezést erősíti az itt közölt levél is, amelyet 1735. július 5-én írt, szintén Selmecbányán.⁶ Bár Czvittinger kézírását nem ismerjük, a külzetre írt feljegyzések,⁷ valamint a kézirat külső formája alapján gyanítható, hogy eredeti levélről van szó. Ez a dokumentum újabb adalék Czvittinger Dávid hiányos biográfiájához, „melynek megírását elmulasztották azok, kik munkáját forrásul használták”.⁸

Perillustris atqve Generose Domine, Domine mihi honorande.

Quod hominibus familiare sit errare, id etiam nobis hesterna die contrahentibus, pariter et Domino Concipistae contigit, propter plurium in aedibus Vestrae Dominationis Perillustris advenientium et abscedentium domesticorum excitatum strepitum loqvetae, qvem errorem omissionis in concepto Contractu a Domino Pribis commissum, hodierno demum tempore matutino accuratius perlegens, dolenter animadverti; nempe quod terminus solutionis currere debeat, non a dato subscripto 4. diei Junj, sed jam a Festo Sancti Georgii huius currentis Anni. Cum itaqve in meo horto die Solis cum Vestra Dominatione Perillustri coram testibus ita convenerim, et intuitu illius etiam, tum messis jam instantis, tum alios quoscumqve proventus a subditis Szuchaniensibus jam hac aestate colligendos cesserim; ideo necessum habui, aliud Exemplar nostri Contractus, per Dominum Pribis curare describere, in quo nihil penitus mutavit, saltem haec omnia verba complevit... Ex solutionis computatio a praeterito festo Sancti Georgii fiat, qvemadmodum Vestra Dominatio Petrillustris ipsa id legendo facile agnoscere poterit, in hocce litterali Contractu, qvem festinanter ecce per expressum tabellarium transmitto, officiose se rogans, dinetur illum ipsum recenter Nominis sui subscriptione atqve sigilli impressione per Eundem hunc hominem mihi remittere. Pro quo praestando favore, Me ad recipitocam benevolentiam et promptitudinem exercendam offero, tanquam

Donnationis Vestrae Perillustris

Schemnicii die 5. Julj. 1735.

servum paratiss[im]um
David Czvittinger.

NB. Vitiosum prius Exemplar collaceratum igni injecimus.

Magyarul:

Nemes és Nemzetes Uram, tisztelendő Uram!

Mínthogy az emberektől nem idegen a tévedés, ez történt velünk is a tegnapi szerződéskor, s hasonlóképpen a fogalmazó Úrral. Az Uraságtok házában jövő-menő több házbéli élénk fecsegés miatt a szerződés megfogalmazásakor Pribis Úr kiha-

⁴ TARNAI Andor: *Egy magyarországi tudós külföldön. (Czvittinger és a Specimen.)* = ItK 1993. 16–38.

⁵ L. 3. jegyzet.

⁶ A levél az esztergomi primási levéltárban található, az Ipolyi-gyűjteményben, 32. doboz, 18.

⁷ A levél verzóján éves (1738–1744) elszámolásra vonatkozó adatok találhatóak.

⁸ SZINNYEI: *i. m.* 558.

gyott valamit, melyet végül is a mai délelőtt pontosabban végigolvasva fájdalomra észrevettem, ugyanis, mivel a fizetés határidejét korábbra kell tenni, így az nem az aláírt június 4-i naptól, hanem már folyó év Szent György napjától⁹ érvényes. Ezt követően vasárnap a kertemben tiszteletreméltó uraságokkal tanúk jelenlétében úgy egyeztem meg, s arra nézvést hagytam meg, részint a már sarkunkban levő aratást, részint egynemely más termés még ezen a nyáron történő begyűjtését a Szuchán élő alattvalóktól; ezért szükségesnek tartottam szerződésünkről egy újabb másolatot íratni Pribis Úrral, melyben semmit sem változtatott meg, csak ezeket a kihagyott szavakat pótolta. A fizetés a már elmúlt Szent György napjától legyen, miképpen tiszteletreméltó Uraságtok annak elolvasása közben könnyen ráismerhet éppen ebben az írásos szerződésben, melyet sietősen íme most, a kijelölt levélvivővel átküldök, kötelességtudóan kérve, méltóztassék azt íziben nevének aláírásával és pecsétjének rányomásával ugyanezen ember révén visszaküldeni. Eme szívesség fejében készségesen ajánlom magamat, a viszont jóakarát gyakorlatására, mint az Uraságtok

Selmecebánya, 1735. július 5.

legkészségesebb szolgálja
Czvittinger Dávid

NB Az előbbi hibás példányt széttépve tűzbe vetettük.

BAJÁKI RITA

A Beleznay család tagjairól megjelent sírversek és temetési gyászbeszéddek. A *Magyar Könyvszemle* 1966/2. számában megjelent egy írás a Beleznay család könyvtárának, a „Bibliotheca Beleznaiana”-nak XVIII. század végi árveréséről.¹ Ebben a tanulmányban a Beleznay Sámuel által 1795-ben árverésre bocsátott mintegy 2500 kötetes, és a család több generációja által összegyűjtött könyvtár nyomtatásban is megjelent árverési katalógusával ismerkedhettünk meg. (A könyveket végül a Sárospataki Református Kollégium vásárolta meg.)

A könyvtár tulajdonosáról, beleznai és pilisi Beleznay Sámuelről annyit kell még megjegyeznünk, hogy irodalmi tevékenységet is folytatott. Az utókor számára fennmaradt műve, a *Carmen auctore S. I. b. de Beleznay compositum cum anno 1805. XI. cal. maii apud suam majestatem sacratiss. Vindobonae servitium camerarii pietate clientelari auspicaretur additum et carmen idiomate patrio* 1805-ben, Pesten jelent meg nyomtatásban.²

Beleznay Sámuel nem sokkal könyvének megjelenése után, még ugyanabban az évben – az öt évvel korábban, 1800-ban elnyert báróságot követően – grófi rangra emelte az uralkodó.

A főnemesi cím elnyerésével a Beleznay család további emelkedése – amely Sámuel nagypapjának, Beleznay János altábornagy katonai sikereivel kezdődött és amely nagybátyja, Beleznay Miklós tábornoknak a protestáns egyházpolitika terén kifejtett jelentős tevékenységével folytatódott – biztosítva látszott.

Tizenhárom évvel később azonban ez a folyamat megakadt, a család társadalmi helyzete gyökeresen megváltozott. 1818. július 5-én ugyanis Beleznay grófot saját, Sámuel nevű fia

⁹ Április 24.

¹ BARCZA József: *Egy felvilágosodás kori magyar főúri könyvtár árverése.* = MKsz 1966. 2. sz. 145–152.

² PETRIK Géza: *Magyarország bibliographiája 1712–1860.* I. Bp. 1888. 218.; SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái.* I. Bp. 1891. 788–789.; *Új Magyar Irodalmi Lexikon.* I–III. (a továbbiakban ÜMIL.) Bp. 1994. I. 179.